

REVIGORAREA SECTORULUI DE SERVICII COMERCIALE ȘI REDRESAREA ECONOMIEI ROMÂNEȘTI

Vergiliu Iordache

Redresarea economiei românești și, pe această bază, îmbunătățirea nivelului de trai reclamă imperios dezvoltarea, modernizarea și diversificarea serviciilor pentru producție (prestate agenților economici) și a celor pentru populație (plătite și gratuite).

O contribuție importantă, în cadrul acestui proces economic, o pot aduce îndeosebi serviciile pentru populație plătite, cunoscute și sub denumirea de servicii comerciale.^{x)}

Cu toate că aria serviciilor plătite este mai restrânsă decât sfera serviciilor pentru populație în general, totuși, ea cuprinde activități care se pot identifica în mai multe ramuri și subramuri economice (așa cum sunt ele definite și încadrate potrivit "Clasificării activităților din economia națională" - C.A.E.N.).

După anul 1989 în special, în cadrul economiei noastre naționale, alături de piața mărfurilor propriu-zisă, s-a conturat și se dezvoltă o piață a serviciilor comerciale, care are unele particularități caracteristice ce o deosebesc de piața de mărfuri în ansamblu.

Serviciile cu plată (cum mai sunt numite serviciile comerciale) sunt de o mare diversitate (sute de profile) și se prestează

de către întreprinderi și unități prestatoare aparținând sectorului public și obștesc, sectorului cooperatist, precum și agenților economici privați.^{x)}

Dezvoltarea și diversificarea serviciilor comerciale s-a aflat într-o strânsă interdependență cu evoluția și structura economiei naționale, în această perioadă.

Evoluția serviciilor cu plată a depins, ca volum și diversitate, de structura producției și de nevoile de consum ale populației, precum și de mărimea resurselor materiale și de muncă alocate acestor activități.

Fiind incluse în structurile producției și consumului, serviciile comerciale au influențat și ele, la rândul lor, dinamica, nivelul și structura multor ramuri și subramuri ale economiei naționale.

Experiența țărilor dezvoltate demonstrează rolul important al serviciilor de consum, îndeosebi ale serviciilor comerciale, în dezvoltarea economică și amplificarea acestui rol în structura economiei naționale pe măsura creșterii economice.

Datele statistice confirmă că, în aceste țări, ponderea serviciilor pentru populație (inclusiv cele neplătite), în produsul final al activității economice ca și în totalul serviciilor din economia națională, este, de

^{x)} Serviciile comerciale, spre deosebire de serviciile gratuite, pe care populația le dobândește din fondurile publice, sunt procurate de aceasta de pe piață, ca orice altă marfă de consum. Serviciile fără plată sunt suportate de la buget, iar dezvoltarea lor depinde exclusiv de această unică sursă.

Prestările de servicii comerciale (servicii-marfă) pot constitui, alături de vânzările de mărfuri, o sursă din ce în ce mai importantă pentru satisfacerea cerințelor populației.

^{x)} Principalele grupe de servicii comerciale prestate populației sunt: întreținerea și repararea autovehiculelor, aparate și articole gospodărești; hoteluri și restaurante; transporturi; poștă și telecomunicații; administrarea imobilelor pe bază de tarife sau contract (chirie); servicii recreative; culturale și sportive; sănătate; spălătorii, curățătorii și vopsitorii; coafură și alte servicii de înfrumusețare, asanare și îndepărtare a gunoaielor, salubritate și alte activități similare etc.

regulă, între 40-65%. De asemenea, analiza datelor referitoare la ponderea serviciilor în P.I.B. și mărimea P.I.B. pe locuitor conduce la aceeași concluzie: unui nivel mai ridicat al P.I.B. îi corespunde o pondere mai mare a totalului serviciilor (inclusiv cele comerciale) în valoarea acestuia.

Din păcate, în țara noastră, a cărei economie cunoaște în ultimii patru ani

(1990-1993) un recul pronunțat (în 1993 P.I.B. a fost în scădere, în condiții comparabile de prețuri, cu 31,4% față de 1989), curba evoluției serviciilor comerciale cunoaște o alură descrescătoare, iar ponderea lor în P.I.B. înregistrează o scădere semnificativă.

Datele cuprinse în tabelul de mai jos sunt edificatoare în acest sens.

Volumul și dinamica serviciilor comerciale prestate populației cu plată, între anii 1989-1993

	1989	1990	1991	1992	1993
Volumul serviciilor comerciale prestate populației (mil. lei prețuri curente)	104,8	111,5	193,5	534,3	1444,0
Dinamica serviciilor comerciale (Indici calculați în condiții metodologice și de prețuri comparabile)	100	101,1	68,9	68,8	52,4
Fonderea volumului serviciilor comerciale în P.I.B.(%)	13,1	13,0	8,8	8,9	7,7

Sursa: Date C.N.S.

Declinul puternic al activității prestatoare de servicii pentru populație a început în anul 1991 și continuă și în prezent (în lunile ianuarie-februarie 1994 volumul acestor servicii - în prețuri comparabile - a fost cu 35% mai mic față de cel realizat în perioada corespunzătoare a anului 1993). De fapt, acest declin a fost mult mai pronunțat decât cel înregistrat, în aceeași perioadă, în celelalte sectoare și ramuri ale economiei naționale.

Creșterea volumului valoric (în prețuri curente) al serviciilor comerciale pentru populație, în 1993 față de 1989, de peste 14 ori își are explicația exclusiv în creșterea tarifelor pe total servicii, în aceeași perioadă, de peste 40 ori (bineînțeles, în condițiile reducerii volumului lor fizic - în prețuri comparabile - cu 47,6%). Cele mai mari mășorări de tarife au fost înregistrate la

următoarele grupe de servicii: cazarea în unități hoteliere (95 ori), alimentație publică (51,5 ori), apă, canal, salubritate (51,2 ori), transport urban (47,5 ori), reparații auto, electronice și lucrări foto (43,8 ori), igienă și cosmetică (42,3 ori), transport interurban (38,5 ori), confecționat, reparat și curățat (36,3 ori), îngrijire medicală (34,2 ori) etc.

Scăderea ponderii serviciilor comerciale în P.I.B., în această perioadă, se datorește influențelor exercitate de două categorii de factori care au acționat asupra pieței serviciilor: factori caracteristici pieței în general și factori proprii pieței serviciilor.

Din prima categorie de factori menționăm: scăderea veniturilor reale ale populației, creșterea prețurilor și tarifelor, restrângerea ofertei de servicii-marfă, mă-

rimea și structura familiilor etc. În cea de a doua categorie se includ factorii: tendința de scădere a ponderii serviciilor plătite în cheltuielile de consum (de ex. la familiile de salariați de la 14,05% în 1990 la 11,6% în 1993), raportul necorespunzător dintre prețul mărfurilor și tarifele pentru servicii (pentru anumite reparații populația a preferat să înlocuiască în consum produse defecte sau uzate parțial cu produse noi), încetinirea procesului de urbanizare și modernizare a satelor și orașelor, care a redus o serie de servicii legate de locuințe, servicii de salubritate, servicii de transport public.

După decembrie 1989 cererea de servicii comerciale a fost influențată de amplasarea necorespunzătoare sau subdimensionarea rețelei de unități prestatoare, neputându-i-se asigura populației satisfacerea în condiții normale a nevoilor sale de servicii. Din această cauză ea a fost nevoită să se deplaseze în alte localități care dispuneau de unitățile prestatoare de care avea nevoie.

La scăderea volumului de servicii comerciale a mai contribuit satisfacerea unor grupe de servicii (instrucție, sănătate etc.) de către unitățile aparținând instituțiilor publice care prestează, în general, gratuit aceste servicii populației.

Odată cunoscută acțiunea factorilor prezentați asupra dinamicii cererii de servicii comerciale, cu implicații negative în procesul creșterii economice și al calității vieții, organele de decizie și agenții economici implicați pot acționa, în cunoștință de cauză, în relansarea acestei categorii de servicii.

Pentru a-și mări aportul la redresarea economică a țării, revigorarea activităților prestatoare de servicii cu plată către populație trebuie să aibă loc atât prin creșterea volumului lor fizic și valoric (ritmul mediu anual al creșterii să fie superior vânzărilor de mărfuri prin comerțul cu amănuntul și producției industriei obiectelor de consum), cât și prin îmbunătățirea calității

serviciilor populației, sub două aspecte generale: a) schimbarea structurii prestațiilor, în sensul modernizării serviciilor pentru populație și b) îmbunătățirea permanentă a calității prestațiilor.

Dezvoltarea ofertei de servicii sub multiplele ei aspecte - cantitativ, structural și calitativ - este unul din principalii factori care stimulează cererea (consumul) de servicii plătite a populației.

Analiza corelată a indicatorilor consumului de servicii cu principalii indicatori ai infrastructurii (rețeaua de unități) în țările dezvoltate pune în evidență influența pozitivă pe care o exercită dezvoltarea rețelei prestatoare de servicii - unul din principalele aspecte ale ofertei - asupra cererii de servicii comerciale.

Desigur, această corelație nu are același grad de intensitate pe ansamblul serviciilor plătite, el diferind, datorită unor cauze specifice, de la o grupă sau tip de servicii la alta. Dintre principalele cauze specifice amintim: mărirea unităților, calitatea prestațiilor și promptitudinea servirii, modul de aprovizionare cu materii prime, materiale, piese de schimb și energie, diferențele sensibile între grupele de servicii în ceea ce privește elasticitatea consumului și a cheltuielilor la creșterea numărului de unități etc.

Rolul important al infrastructurii în dinamica pieței serviciilor reiese și din ponderea pe care o deține, în volumul serviciilor comerciale prestate populației, fiecare dintre principalii prestatori: sectorul public și obștesc, sectorul cooperatist și agenții economici privați. La sfârșitul lunii februarie 1994, de pildă, unităților aparținând sectorului public și obștesc i-au revenit 44,5% din volumul serviciilor comerciale prestate, celor aparținând sectorului cooperatist - 4,3%, iar agenților economici privați 51,2%.

În general, unitățile prestatoare aparținând în prezent sectorului public și obștesc dispun de o bază materială superioară și de cadre calificate mai numeroase

decât sectorul cooperatist și agenții particulari.

Este de așteptat însă, în următorii cinci ani, ca, prin intensificarea privatizării unor unități din sectorul public și cooperatist, sectorul privat să-și consolideze poziția de principal prestator de servicii cu plată pentru populație (la 25 februarie 1994 numărul unităților prestatoare de servicii aparținând întreprinzătorilor particulari se ridică la 215,8 mii). Rolul celorlalte două sectoare prestatoare de servicii: public și cooperatist va continua să rămână, totuși, relativ important.

Desigur, în aceste condiții, dar mai ales în urma acțiunii factorilor favorizanți ai cererii de servicii, vom asista la revigorarea sectorului de servicii comerciale prestate populației, cu implicații directe favorabile asupra procesului de redresare a economiei românești și a ameliorării calității vieții.

Principalele grupe de servicii comerciale vor cunoaște, în această perioadă, o evoluție caracterizată de următoarele date:

- **Serviciile de întreținere și reparare a autovehiculelor** se vor dezvolta într-un ritm înalt ca urmare a creșterii înzestrării populației cu mijloace de transport (atât cu autoturisme pentru folosință proprie, cât și cu autoturisme și autovehicule destinate exclusiv transportului particular de persoane și mărfuri) și a sporirii numărului autoturismelor străine care ne vizitează țara.

Capacitatea actuală a unităților de întreținere și reparații nu numai că nu poate acoperi serviciile pentru autoturismele și autovehiculele aflate în dotarea populației (numai autoturisme, 1,4 milioane), instituțiilor și a turiștilor străini, dar este insuficient utilizată din cauza numărului redus de schimburi (din lipsă de personal, îndeosebi a mecanicilor și electricienilor auto, precum și a tinichigiilor și vopsitorilor auto). Unitățile de prestări de servicii auto sunt nerațional repartizate pe teritoriu, în

unele județe, capacitatea de întreținere și reparații este insuficientă în raport cu parcul de autoturisme și autovehicule din dotarea populației, a instituțiilor și întreprinderilor publice și agenților economici.

Insuficientă este, de asemenea, capacitatea actuală a unităților de prestații de servicii pentru întreținerea și repararea de motoare și biciclete.

În vederea satisfacerii optime a nevoii populației pentru servicii de întreținere și reparații a mijloacelor de transport, se consideră necesară extinderea rețelei prestatoare actuale la cel puțin 3500, din care circa 250-300 în mediul rural, precum și o repartizare mai judicioasă a unităților prestatoare, corespunzător parcului de mijloace de transport din dotarea populației și agenților economici. Nu mai puțin importantă este asigurarea unităților cu piese de schimb;

- **Serviciile de reparații articole personale și gospodărești** satisfac o mare gamă de nevoi ale populației: de la repararea și întreținerea unor produse de uz îndelungat de diferite tipuri, la reparații de îmbrăcăminte și încălțăminte, la comenzi și reparații de produse din lemn și metal, de uz casnic. În anul 1993 ponderea acestor servicii, în totalul serviciilor comerciale prestate populației, a fost de 1,4%, volumul lor valoric, în prețuri curente, crescând de la 1,9 miliarde lei în 1990 la 40,6 miliarde lei în 1993.

Dinamica volumului și structurii acestei grupe de servicii se află în directă și strânsă legătură cu dezvoltarea industriei bunurilor de consum, cu creșterea veniturilor populației și cu gradul ei de înzestrare cu bunuri de uz îndelungat. Pe lângă eficiența socială realizată, aceste servicii pot influența pozitiv creșterea economică, contribuind substanțial la economisirea muncii sociale.

Din păcate, după anul 1989, evoluția acestor indicatori determinanți (exprimați în prețuri constante) manifestă o tendință

Ținând seama de situația din țara noastră, de numărul redus de locuri de cazare turistică la 1000 locuitori (13,8) - mult inferior țărilor cu turism dezvoltat - ca și de proporția extrem de mică (circa 25%) a locurilor din spațiile suplimentare (în Anglia și Italia numărul locurilor în spații suplimentare a depășit de 1,7 - 2,9 ori pe cel al locurilor din hoteluri), rezultă că există o mare rezervă care, pusă în valoare, este de natură să lărgască posibilitățile atât pentru extinderea turismului intern, cât și pentru creșterea numărului de turiști străini. Evident, aceasta ar avea efecte favorabile pentru sănătatea populației, iar creșterea aportului serviciilor de turism ar contriui la redresarea economiei noastre naționale;

- **Serviciile de sănătate plătite de populație**, deși dețin, în totalul serviciilor comerciale, o pondere mică (în anul 1993 a fost de 1,6%), ele cunosc însă o dinamică foarte înaltă după decembrie 1989 (au crescut de 31,9 ori). Cu toate că și în viitor sarcina ocrotirii populației va reveni, în principal, serviciilor publice, totuși volumul serviciilor plătite va crește rapid ca urmare a privatizării, pe de o parte, și a extinderii serviciilor medico-sanitate cu plată efectuate în unitățile de stat, pe de altă parte.

Efectul extinderii serviciilor de sănătate va fi dublu: va crește aportul lor la redresarea economică, iar prin mărirea accesibilității populației la asistență medicală, se va îmbunătăți starea de sănătate și bilanțul ei vital;

- **Serviciile recreative, culturale și sportive** dețineau, în totalul serviciilor comerciale, o pondere de 4,3% în 1993, iar volumul lor valoric (în prețuri curente) a crescut, comparativ cu 1990 de 20,5 ori. În această grupă este inclusă o gamă variată de servicii plătite, cum sunt: serviciile de educație fizică și sport, activitatea de prestații de servicii a teatrelor și instituțiilor muzicale, serviciile de spectacole cinematografice, activitatea de prestări de servicii a muzeelor.

Cererea pentru serviciile de educație fizică și sport plătite ar putea fi mult mai mare dacă s-ar îmbogăți dotările sportive, cele mai solicitate de populație fiind patinoarele, bazinele de înot și centrele de gimnastică pentru întreținere. Într-o măsură mai mică sunt folosite sălile polivalente și stadioanele.

De asemenea, în ceea ce privește creșterea cererii pentru prestări de servicii ale teatrelor și instituțiilor muzicale, pentru spectacole cinematografice și muzee, accentul trebuie pus nu, în primul rând, pe dezvoltarea bazei materiale (săli, instalații, mobilier) ci pe îmbunătățirea calității și reprezentativității și concertelor, a nivelului tehnic și artistic al spectacolelor cinematografice, pe creșterea ponderii spectacolelor și filmelor în premieră, și nu în ultimul rând prezența mai frecventă a muzeelor în programele organizațiilor de turism etc;

- **Serviciile administrației imobilelor pe bază de tarife sau de contract (chirii)**, deși, în ultimii patru ani, volumul lor valoric a crescut de peste 6 ori, este de așteptat, mai ales după adoptarea noii legi a chirilor, să crească foarte mult. La această creștere va contribui, bineînțeles, încheierea procesului de privatizare a fondului locativ de stat și relansarea construcțiilor de locuințe, în-deosebi în marile orașe ale țării;

- **Serviciile de spălătorie și vopsitorie** dețineau, în 1993, în totalul serviciilor comerciale, o pondere foarte mică (0,3%), cu toate că, în ultimii trei ani, au cunoscut o dinamică înaltă (de 13,4 ori). Dar această creștere se datorește, ca și în cazul celorlalte grupe de servicii analizate, aproape exclusiv nu sporirii volumului lor fizic, ci scumpirii tarifelor practicate (de circa 15 ori în 1993 față de octombrie 1990).

Gradul relativ scăzut al satisfacerii populației cu servicii de spălătorie și curățătorie chimică nu se explică numai prin insuficiența capacităților specializate (sunt utilizate în proporție de circa 60%), caracterul sezonier al cererii pentru aceste

servicii și numărul insuficient de centre primire-predare, ci mai ales prin majorarea deosebit de înaltă a tarifelor practicate (de circa 30 ori).

Activitatea de prestări de servicii de spălătorie și curățătorie va putea fi îmbunătățită în viitor prin introducerea unor noi servicii: organizarea colectării prin centre de blocuri sau de cartiere; spălutul lenjeriei pe bază de abonamente; preluarea și predarea obiectelor la domiciliul clienților și dotarea cu mijloace de transport, ceea ce va contribui la înlăturarea aglomerărilor și la o importantă economie în bugetul de timp al cetățenilor; extinderea serviciilor de spălătorie și curățătorie cu autoservire, întrucât acestea răspund cel mai bine exigențelor de operativitate în prestarea unui serviciu;

- **Serviciile de coafură și alte servicii de înfrumusețare** dețin, în totalul serviciilor comerciale, o pondere foarte mică (1% în 1993). Volumul lor mic se explică nu atât prin lipsa de cerere pentru aceste servicii, ci mai curând prin lipsa de unități mai ales în marile localități din mediul rural.

În anii următori este de așteptat ca

cererea pentru aceste servicii să crească, bineînțeles, în condițiile extinderii rețelei de unități prestatoare și mai ales ale îmbunătățirii calității serviciilor prestate. Ar putea fi preluată și aplicată în condițiile țării noastre, îndeosebi în marile orașe, experiența unor țări dezvoltate unde saloanele cosmetice sunt asociate cu băi și secții de masaj și alte servicii de profil.

De asemenea, se simte nevoia extinderii serviciilor băilor publice, cărora va trebui să li se asigure o dotare corespunzătoare (căzi de baie, dușuri, camere cu aburi) și la care să se presteze și alte servicii auxiliare solicitate de populație (spălătorie, călcatorie, și aplicarea unor tratamente hidroterapeutice).

În sfârșit, la redresarea economică mai pot contribui dezvoltarea și modernizarea și altor grupe de servicii plătite solicitate de populație, cum sunt: serviciile de închiriere de obiecte de folosință îndelungată, efectuarea de servicii casnice și gospodărești la domiciliul cetățenilor, serviciile de dactilografare, multiplicare, tipografare și editare, servicii de intermediere, consignație etc.